II 41082
CAB 31/T 81

Monografie

CORINA-RUXANDRA POPESCU

Repararea prejudiciului

în contenciosul european al drepturilor omului

- Repararea prejudiciului individual
- Repararea prin *restitutio in integrum*
- Repararea prin satisfacția echitabilă
- Proceduri speciale de reparare a prejudiciului individual
- Repararea prejudiciului colectiv

Editura Hamangiu
2013

I 41082 QE01/P

Corina-Ruxandra Popescu

Repararea prejudiciului

în contenciosul european al drepturilor omului

272221
UNIVERSITATEA
BIBLIOTECA 5

Editura Hamangiu
2013

Cuprins

Introducere generală 1

Partea I. Obligațiile esențiale în sistemul Convenției 4
Capitolul I. Obligația de a respecta drepturile omului 5
Secțiunea 1. Natura art. 1 din Convenție *6*
§1. Considerații generale privind natura art. 1 din Convenție 6
§2. Natura art. 1 din Convenție, în calitatea acesteia de tratat internațional multilateral 8
§3. Natura art. 1 din Convenție, în calitatea acesteia de instrument privind drepturile omului 10
§4. Concluzii generale privind natura art. 1 din Convenție 14
Secțiunea a 2-a. Efectele art. 1 din Convenție *15*
§1. Considerații generale privind efectele art. 1 din Convenție 15
§2. Articolul 1 din Convenție şi plângerile interstatale 17
§3. Articolul 1 din Convenție şi procedura cauzelor pilot 23
§4. Concluzii generale privind efectele art. 1 din Convenție 27
Capitolul al II-lea. Obligația de a executa hotărârile Curții **29**
Secțiunea 1. Natura art. 46 §1 şi §2 din Convenție *30*
§1. Considerații generale privind natura art. 46 §1 şi §2 din Convenție 30
§2. Natura art. 46 §1 şi §2 din Convenție, în calitatea acesteia de tratat internațional 30
§3. Natura art. 46 §1 şi §2 din Convenție, în calitatea acesteia de instrument privind drepturile omului 34
§4. Concluzii generale privind natura art. 46 §1 şi §2 din Convenție 37
Secțiunea a 2-a. Efectele art. 46 §1 şi §2 din Convenție ... *38*
§1. Considerații generale privind efectele art. 46 §1 şi §2 din Convenție 38

§2. Creditorii obligației de conformare față de hotărârile Curții 38
§3. Debitorii obligației de conformare față de hotărârile Curții 41
§4. Concluzii generale privind efectele art. 46 §1 și §2 din Convenție 43
Secțiunea a 3-a. Conținutul obligației prevăzute de art. 46 §1 și §2 din Convenție 43
§1. Considerații generale privind conținutul obligației prevăzute de art. 46 §1 și §2 din Convenție 43
§2. Obligația Statului pârât de a adopta măsuri individuale 45
§3. Obligația Statului pârât de a adopta măsuri generale 48
§4. Concluzii generale privind conținutul obligației prevăzute de art. 46 §1 și §2 din Convenție 51
Capitolul al III-lea. Obligația de reparare a prejudiciului 53
Secțiunea 1. Natura art. 41 din Convenție 56
§1. Considerații generale privind natura art. 41 din Convenție 56
§2. Natura art. 41 din Convenție, în calitatea acesteia de tratat internațional multilateral 57
2.1. Competența principală a Curții de a constata încălcarea Convenției 58
2.2. Competența subsidiară a Curții de a acorda satisfacția echitabilă 60
§3. Natura art. 41 din Convenție, în calitatea acesteia de instrument privind drepturile omului 62
Secțiunea a 2-a. Efectele art. 41 din Convenție 66
§1. Considerații generale privind efectele art. 41 din Convenție 66
§2. Aspectul pozitiv al efectelor art. 41 din Convenție 67
§3. Aspectul negativ al efectelor art. 41 din Convenție 69
§4. Concluzii generale privind efectele art. 41 din Convenție 71
Secțiunea a 3-a. Părțile art. 41 din Convenție 72
§1. Considerații generale privind părțile art. 41 din Convenție 72

§2. Creditorul obligației de plată a satisfacției echitabile 74
§3. Debitorul obligației de plată a satisfacției echitabile 75
Concluzii generale privind obligațiile esențiale în sistemul Convenției 76

Partea a II-a. Subiectele în sistemul Convenției 79
Capitolul I. Subiectele active ale angajării răspunderii Statului pârât 80
Secțiunea 1. Considerații generale privind subiectele active 80
Secțiunea a 2-a. Plângerile interstatale (art. 33 din Convenție) 81
Secțiunea a 3-a. Plângerile individuale (art. 34 din Convenție) 88
§1. Persoanele fizice 90
§2. Organizațiile neguvernamentale 90
§3. Grupurile de particulari 91
Secțiunea a 4-a. Comitetul Miniştrilor (art. 46 §4 din Convenție) 93
Secțiunea a 5-a. Concluzii generale privind subiectele active 95
Capitolul al II-lea. Subiectele pasive ale angajării răspunderii Statului pârât 97
Secțiunea 1. Considerații generale privind subiectele pasive 97
Secțiunea a 2-a. Competența teritorială a Statului pârât ... 98
Secțiunea a 3-a. Competența extrateritorială a Statului pârât 102
§1 Exercitarea funcțiilor diplomatice şi consulare 103
§2. Relațiile paşnice sau militare interstatale 104
2.1. Acordul prin tratatele bilaterale 104
2.2. „Acordul" în urma operațiunilor militare 106
Secțiunea a 4-a. Concluzii generale privind subiectele pasive 108
Capitolul al III-lea. Alte subiecte ale angajării răspunderii Statului pârât 110
Secțiunea 1. Terții intervenienți 110
§1. Intervenția conform art. 36 §1 din Convenție 111
§2. Intervenția conform art. 36 §2 din Convenție 116

2.1. Statele membre care nu sunt părți în cauză 117
2.2. Persoanele interesate, altele decât reclamantul 119
2.2.1. Statele care nu sunt părți la Convenție 120
2.2.2. Persoanele implicate în procedura internă 121
2.2.3. *Amici curiae stricto sensu* 122
Secțiunea a 2-a. Comisarul pentru Drepturile Omului 123
Secțiunea a 3-a. Uniunea Europeană 126
§1. Aspecte legislative privind aderarea Uniunii la Convenție 126
§2. Aspecte juridice și tehnice ale aderării Uniunii la Convenție 130
2.1. Terminologia Convenției 131
2.2. Aderarea la Protocoale 132
2.3. Mecanismul co-pârâtului 132
2.4. Articolul 35 și art. 55 din Convenție 133
2.5. Participarea la organele de control 133
2.6. Subsidiaritatea controlului 134
Concluzii generale privind subiectele răspunderii Statului pârât 135

Partea a III-a. Repararea prejudiciului individual 137
Capitolul I. Principiile reparării prejudiciului individual 138
Secțiunea 1. Considerații generale 138
Secțiunea a 2-a. Principiul restitutio in integrum *139*
Secțiunea a 3-a. Principiul caracterului subsidiar 148
§1. Inexistența obligației de epuizare a căilor interne 151
§2. Regula renunțării la principiul hotărârii separate 154
§3. Posibilitatea și imposibilitatea unei reparări integrale 157
Secțiunea a 4-a. Principiul caracterului discreționar 160
Secțiunea a 5-a. Principiul caracterului echitabil 165
§1. Satisfacția pentru prejudiciul material 166
§2. Satisfacția pentru prejudiciul moral 168
Secțiunea a 6-a. Concluzii generale 171
Capitolul al II-lea. Condițiile reparării prejudiciului individual 173
Secțiunea 1. Condițiile restitutio in integrum *173*
§1. Constatarea unei violări 174
§2. Condiția existenței unei victime 176

2.1. Incompatibilitatea plângerii individuale.....177
2.2. Caracterul vădit neîntemeiat al plângerii individuale 180
2.3. Caracterul abuziv al plângerii individuale.....182
2.4. Concluzii privind calitatea de victimă 183
§3. Posibilitatea de *restitutio in integrum*.....187
§4. Identificarea măsurii celei mai potrivite 190
Secțiunea a 2-a. Condițiile pentru satisfacția echitabilă.....*192*
§1. Condiția constatării unei violări 192
§2. Condiția existenței unui prejudiciu 196
2.1. Noțiunea de parte vătămată.....196
2.2. Noțiunea de prejudiciu important 198
§3. Condiția formulării cererii 201
Capitolul al III-lea. Modalități de reparare prin *restitutio in integrum*.....205
Secțiunea 1. Considerații generale privind repararea prin restitutio in integrum *205*
Secțiunea a 2-a. Cazul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.....*207*
§1. Ipoteza deposedării ilicite.....207
1.1. Constatarea imposibilității *restitutio in integrum*.....208
1.2. Nepronunțarea asupra posibilității restituirii.....211
§2. Ipoteza deposedării licite 212
§3. Exproprierea indirectă.....214
Secțiunea a 3-a. Cazul art. 5 din Convenție.....*217*
Secțiunea a 4-a. Cazul art. 6 din Convenție.....*220*
§1. Contenciosul în injoncțiune.....221
§2. Contenciosul în anulare 223
2.1. Jurisprudența Curții 223
2.2. Dispozițiile soft-law.....226
2.3. Procedura de revizuire 228
Secțiunea a 5-a. Alte cazuri de restitutio in integrum.....*229*
Secțiunea a 6-a. Injoncțiunea implicită *231*
Secțiunea a 7-a. Refuzul de injoncțiune.....*232*
Secțiunea a 8-a. Concluzii generale privind repararea prin restitutio in integrum.....*234*

Capitolul al IV-lea. Modalități de reparare prin satisfacția echitabilă 236
Secțiunea 1. Considerații generale privind repararea prin satisfacție 236
Secțiunea a 2-a. Indemnizația pecuniară 237
§1. Repararea prejudiciului material 237
1.1. Prejudiciul efectiv 238
1.2. Beneficiul nerealizat 242
1.2.1. Jurisprudența Curții 242
1.2.2. Considerații teoretice 246
1.3. Pierderea unei șanse 247
§2. Repararea prejudiciului moral 250
2.1. Prejudiciul persoanelor fizice 251
2.1.1. Constatarea existenței prejudiciului 252
2.1.2. Cuantumul indemnizației 255
2.2. Prejudiciul persoanelor juridice 256
Secțiunea a 3-a. Constatarea violării 258
§1. Jurisprudența Curții 258
§2. Considerații teoretice 260
Secțiunea a 4-a. Concluzii generale privind repararea prin satisfacție 262
Capitolul al V-lea. Restituirea cheltuielilor de judecată 265
Secțiunea 1. Considerații generale privind cheltuielile de judecată 265
Secțiunea a 2-a. Limitele subiective și obiective ale restituirii cheltuielilor de judecată 266
§1. Inexistența dreptului Statelor la restituirea cheltuielilor de judecată 266
§2. Asistența judiciară acordată de Curte reclamantului 268
Secțiunea a 3-a. Condițiile restituirii cheltuielilor de judecată 271
§1. Cererea specifică de restituire a cheltuielilor de judecată 272
§2. Existența reală a cheltuielilor de judecată solicitate 274
§3. Legătura de cauzalitate cu violările constatate 276
§4. Caracterul rezonabil al cuantumului cheltuielilor de judecată 278

Secțiunea a 4-a. Concluzii generale privind cheltuielile de judecată *281*
Capitolul al VI-lea. Alte probleme privind repararea prejudiciului **282**
Secțiunea 1. Moneda de plată a sumelor acordate *282*
Secțiunea a 2-a. Termenul de plată a sumelor acordate *285*
Secțiunea a 3-a. Dobânzile aferente sumelor acordate *288*
§1. Daunele cominatorii 291
§2. Daunele remuneratorii 292
§3. Daunele punitive 294
Secțiunea a 4-a. Sesizabilitatea sumelor acordate *297*
§1. Jurisprudența Curții 297
§2. Practica Comitetului Miniştrilor 300
Concluzii privind modalitățile de reparare a prejudiciului individual *302*
Capitolul al VII-lea. Proceduri speciale de reparare a prejudiciului individual **304**
Secțiunea 1. Considerații generale privind procedurile speciale *304*
Secțiunea a 2-a. Prevenirea producerii sau agravării prejudiciului individual prin măsuri provizorii *305*
§1. Consacrarea competenței de a dispune măsuri provizorii 305
§2. Condițiile necesare pentru dispunerea măsurilor provizorii 306
2.1. Sfera subiectelor active şi pasive 307
2.2. Condiții de admisibilitate, natură şi scop 310
2.2.1. Condiția urgenței 310
2.2.2. Existența prejudiciului 311
2.2.3. Aparența violării 313
§3. Forța obligatorie a măsurilor dispuse 314
3.1. Jurisprudența Curții 315
3.1.1. Jurisprudența inițială 315
3.1.2. Revirimentul jurisprudențial 316
3.2. Considerații teoretice 319
3.3. Propuneri evolutive 321
Secțiunea a 3-a. Repararea prejudiciului individual prin regulamentul amiabil *325*
§1. Considerații generale privind regulamentul amiabil 325

§2. Natura juridică a regulamentului amiabil 326
2.1. Caracteristicile procedurale..... 327
2.2. Caracteristicile substanțiale..... 328
§3. Radierea cauzei în urma verificării regulamentului amiabil.....330
§4. Închiderea dosarului în urma executării regulamentului amiabil.....334
Secțiunea a 4-a. Concluzii generale privind procedurile speciale.....337

Partea a IV-a. Repararea prejudiciului colectiv..... 339
Capitolul I. Principiul reparării prejudiciului colectiv..... 341
Secțiunea 1. Principiul libertății de alegere a modalităților de reparare.....341
Secțiunea a 2-a. Excepții intrinseci de la principiul libertății de alegere.....343
Secțiunea a 3-a. Excepții extrinseci de la principiul libertății de alegere.....345
Secțiunea a 4-a. Concluzii privind principiul reparării prejudiciului colectiv.....347
Capitolul al II-lea. Condițiile reparării prejudiciului colectiv..... 349
Secțiunea 1. Considerații privind condițiile reparării prejudiciului colectiv.....349
Secțiunea a 2-a. Condiția existenței unei violări.....350
§1. Obligația de respectare a drepturilor omului.....350
§2. Obligația de respectare a celorlalte obligații.....354
2.1. Obligația de a se conforma hotărârilor Curții..... 355
2.2. Obligațiile reciproce asumate de Statele părți... 357
Secțiunea a 3-a. Condiția existenței unui prejudiciu.....358
Secțiunea a 4-a. Condiția legăturii de cauzalitate 359
Secțiunea a 5-a. Condiția formulării cererii.....360
Secțiunea a 6-a. Concluzii privind condițiile reparării prejudiciului colectiv.....362
Capitolul al III-lea. Repararea prejudiciului colectiv în (cvasi) cauzele pilot 363
Secțiunea 1. Geneza procedurii și hotărârilor pilot.....363
Secțiunea a 2-a. Procedura cauzelor (cvasi) pilot.....365
Secțiunea a 3-a. Constatarea unei probleme structurale.....369

Secțiunea a 4-a. Repararea prin restitutio in integrum *372*
§1. Reclamantul în cauza pilot 372
§2. Persoanele aflate în situații similare 373
§3. Categoria „terților victime" 373
Secțiunea a 5-a. Repararea prin satisfacția echitabilă *374*
Secțiunea a 6-a. Jurisprudența privind cauzele similare *376*
Secțiunea a 7-a. Concluzii privind (cvasi) cauzele pilot *379*
Capitolul al IV-lea. Repararea prejudiciului colectiv în cauzele interstatale **384**
Secțiunea 1. Jurisprudența privind repararea prejudiciului în cazul plângerilor interstatale *384*
Secțiunea a 2-a. Considerații teoretice privind repararea prejudiciului în cazul plângerilor interstatale *386*
§1. Repararea prejudiciului în cazul violării obligației de respectare a drepturilor omului 388
§2. Repararea prejudiciului în cazul violării obligației de a se conforma hotărârilor Curții 391
§3. Repararea prejudiciului cauzat prin încălcarea celorlalte clauze ale Convenției 394
Secțiunea a 3-a. Concluzii privind repararea prejudiciului în plângerile interstatale *396*
Concluzii finale **397**
Bibliografie **401**
Hotărâri, decizii şi rezoluții citate **435**
Index **447**